

Språket vårt

Per Egil Hegge

H Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Tilbud med kraft

Salg i betydningen utsalg led-sages gjerne av forsikringer om at prisene er redusert. For dem som ikke er interessert i å kjøpe dyrest mulig for å ha noe å skryte av, er dette naturligvis forlokkende. Men noen forretninger tar litt for hardt i. NRK fortalte om et slikt tilfelle 21. februar: En butikk hadde dette strålende tilbudet: «50 % slås ned ved kassen.» Her skjuler det seg et svært intrikat problem ved vårt elskede morsmål, nemlig betydningsforskjellen mellom sammensatte og oppstykkede verb. Det er noe helt annet å bli slått ned enn å være nedslått. Det første er konkret; det siste betegner en pessimistisk sjelelig tilstand. Og oppslaget – eller nedslaget – i denne butikken lokker med at halvparten av kundene blir slått ned. Den gode hensikt var utvilsomt å fortelle dem at prisen på en vare halveres når kunden kommer til kassen med den.

Her er noen andre slike bommerter. Lillesandsposten hadde en annonse – sant nok så tidlig som i fjor vår – fra en bedrift som trengte en lagermedarbeider. Han eller hun hadde noen arbeidsoppgaver som var nevnt i annonsen, og skulle dessuten ta seg av «annet forfallent lagerarbeid». Vi snakker om forefallende arbeid, dvs. oppgaver som kan dukke opp i løpet av arbeidstiden. Forfall og forfallen er noe helt annet; en forfallen bygning er forsømt, dårlig vedlikeholdt, kanskje i slik grad at den er på vei til å bli en ruin.

Så et tilbud til dem som vil drikke vann i Spania: «Madrid er stolt av sitt drikkevann, som kommer fra dype underjordiske reservater.» Da heller reservoarer.

Enda verre gikk det i nettavisen ABC i mars i fjor. I en artikkel om nye bilmodeller het det at «motoren er kopulert med en seks trinns automatkasse». Siden kopulere betyr å pare seg, setter jo denne teksten fantasien i sving. Men det er tvilsomt om det blir bilkjøp man får mest lyst til.

Etter 22. juli 2011 er det blitt tydeligere enn noen gang at humaniorafagene har en beredskapsfunksjon, skriver kronikkforfatterne. Her er Høyblokka avbildet. FOTO: ROALD, BERIT

Kunnskap. De humanistiske fagene utgjør en sentral samfunnsmessig beredskap, og kan gjøre oss bedre rustet til å takle kriser.

Humanioras muligheter

Kronikk

Kristin Asdal, Torkel Brekke, Mari Hvattum, Helge Jordheim, Tore Rem, Erling Sandmo, Espen Ytreberg.

Humaniora er i krise! Diagnosen er velkjent fra både norske og internasjonale debatter. Kanskje det. I historie eller politikk betegner krise oftest øyeblikket da en epoke slutter, gjerne ganske brått, og en annen begynner. Ut fra en slik forståelse ønsker vi å holde fast ved krisen som mulighet, en anledning til nytenkning og omdefinering, i håp om at humaniora vil kunne komme styrket ut av situasjonen.

Det er 30 år siden vi sist hadde en større kartlegging av humanioras situasjon i Norge, altså en undersøkelse av hvordan det står til med fagene som utforsker historie, språk, tenkning eller kunst. I januar 2012 ble vi forespurt av Stiftelsen Fritt Ord om å gjennomgå og vurdere humanioras sentrale begreper og argumenter, å identifisere områder der noe særskilt står på spill for norsk humaniora, og foreslå nye initiativer. Nå foreligger resultatet.

Kunnskap

Det er ingen tvil om at samfunnet har behov for humanistisk kunnskap. I all litteratur vi har gjennomgått, og blant alle vi har snakket med under i prosessen, har ingen påstått noe annet. Forsøkene på å formulere hva slags kunnskap det er snakk om, er mer sprikende. Det samme gjelder forståelsen av samfunnet: det norske samfunnet, EU eller verdenssamfunnet.

Like opplagt er det at humanistisk kunnskap er en del av samfunnet. Den inngår som en integrert del av den sosiale og politiske virkeligheten, i Norge og i verden – først og fremst i kraft av de mennesker som går ut av universiteter og høyskoler med humanistisk utdanning, men også i kraft av bestemte kunnskapsformer, representert for eksempel på avisenes kultursider, i skolens undervisning, kommentarer og debatter, bøker, tv-programmer, kunstutstillinger og digitale medier.

Men hva er da problemet? Hvorfor føler humanister seg ignorert og nedprioritert, til og med tilsidesatt? Hvorfor har politikere og byråkrater behov for å fortelle humanistiske forskere at de må bli

nyttigere, på mer eller mindre subtile måter? Og hvorfor finner så mange det for godt å sette opp en motsetning mellom humanistisk kunnskap og andre kunnskapsformer, som blir antatt å være mer vitenskapelige og ha større legitimitet?

I utakt

Når samfunnet endrer seg, gjør også humaniora det – men det er ikke sikkert at det skjer på samme måte eller i samme takt.

Kanskje er humaniora og samfunnet i utakt, kanskje må forholdet mellom dem avstemmes på nytt. Utgangspunktet for en slik kritisk gjennomtenkning og avstemming kan bare være de nye utfordringene som det norske samfunnet og verdenssamfunnet står overfor, knyttet til blant annet klima, fattigdom, naturkatastrofer, aldring, kulturelt mangfold, nye offentligheter og terror.

Evner til å innfri

En av våre overordnede konklusjoner er at det har oppstått et misforhold mellom de forventninger samfunn og offentlighet har til humaniora, og hva humaniora har evner til å innfri. Humaniora har opplevd en grad av marginalisering, og de humanistiske fagenes legitimitet i storsamfunnet bør ikke tas for gitt. Ikke minst er dette en følge av at universitets-humaniora på 1980-tallet i praksis tok farvel med sin selvforståelse som lærerutdanning. En økt profesjonalisering og internasjonalisering synes også å ha bidratt.

Vi har gått gjennom sentrale deler av internasjonal humanioradebatt, samt det norske humaniorabegreps historie. Vi har undersøkt tilgjengelig statistikk om det norske forsknings- og undervisningssystemet og dybdeintervjuet et utvalg aktører fra forskjellige samfunnsfelt. Utover å gi en oversikt over humanioras sterkeste argumenter og mest lovende muligheter, har vi identifisert fire områder der valgene og ikke-valgene vil være avgjørende fremover:

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no

Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn inkl. mellomrom.

Debattredaktør (konstituert):
Erik Ternes

Telefaks: 22 86 40 89
Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

Kronikker/debattinnlegg på nett:
aftenposten.no/meninger
• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Følg Aftenposten på Facebook. Her kan du diskutere innlegg og kronikker, og komme med innspill til Aftenpostens debattredaksjon. facebook.com/apmeninger

Følg Aftenposten på Twitter. Alle debattinnlegg postes daglig på vår Twitter. Få med deg innleggene på Norges beste debattsider på twitter.com/aft_meninger